

TEXTOS MIRONIANS. “JOSEP ROYO I JOAN MIRÓ: ELS TAPISSOS “ (Martí

“Jo vaig entrar a treballar a la Casa Aymat de Sant Cugat quan tenia catorze anys, el 1959. No és que aleshores estigués interessat pels tapissos, em calia treballar i guanyar diners”. Josep Royo havia nascut el 1945 a Barcelona. El pare, un artesà que pintava porcellanes i copes de vidre, havia mort quan la seva mare estava embarassada dels bessons. El germà de la mare els va acollir a la seva casa de Sant Cugat del Vallès. Amb dotze anys, el 1957, va a l'Escola d'Art del Casal Parroquial. Allí coneix d'altres inquiets joves que el faran apropar-se a la literatura, a la pintura, al jazz... I amb catorze anys, decideix deixar l'escola per posar-se a treballar.

La fàbrica “Alfombras y tapices Aymat, S.A.” havia estat creada el 1920 per Tomàs Aymat (Tarragona, 1891 – Barcelona, 1944). Aquest, havia estudiat a Llotja (Barcelona) i anà amb una beca a París a estudiar la tècnica del tapís tradicional. Des del 1926 estava en un nou i bell edifici del carrer Villà núm. 68, prop de l'estació dels Ferrocarrils Catalans. L'anomenada Casa Aymat produïa bàsicament catifes per a la burgesia catalana i institucions (Parlament de Catalunya, Ajuntament de Barcelona...). També tenia una petita secció de tapissos amb telers d'alt lliç fets amb la tècnica tradicional (francesa) de Gobelins. L'any 1955 l'industrial del tèxtil Miquel Samaranch es va fer càrrec de la Casa Aymat, iniciant una nova etapa on, tot i que les catifes

procuraven el manteniment de la fàbrica, es potenciaria la secció de tapissos obrint-se a la nova tècnica que a França havia desenvolupat Jean Lurçat. El 1957 Miquel Samaranch envia el jove artista santcugatenc Josep Grau-Garriga a París, per aprendre amb Jean Lurçat.

Estic assegut davant del Josep Royo, al Museu d'Art Modern de Tarragona, al carrer de Santa Anna, aprofitant l'exposició “Miró-Royo. La Farinera, el teler del món” (del 16-9-08 al 16-11-08). Estem enregistrant una entrevista pel documental “Sant Cugat i l'Escola Catalana de Tapís”. Em continua explicant: “El meu professor fou Vicente Pascual que provenia de la “Real Fàbrica de Tapices” de Madrid i que en Miquel Samaranch ha-

via fet venir a Sant Cugat per crear un altre cop la secció de tapissos. Aquell any 1959 vam entrar a treballar tres aprenents: Joan Aymerich, jo i Antoni Busquets. El primer seria alcalde de Sant Cugat (del 1987 al 1999). Amb Vicente Pascual vaig aprendre l'ofici, a fer tapissos tradicionals, gòtics”.

Aviat Royo anirà, a les tardes, a estudiar a l'Escola Massana de Barcelona. En paral·lel, tenim Grau-Garriga aprenent la tècnica de Lurçat: “cartrons” (dibuixos previs) amb seccions numerades segons els colors, la reducció del nombre de colors a trenta-tres, temàtiques actuals... Neix una nova manera de fer i entendre el tapís a Espanya radicalment diferent de la que es feia a Madrid. D'aquí sorgirà el nom d'”Escola Catalana de Tapís”. La senyora Mercè Viñas, vídua de Miquel Samaranch, em remarca en una entrevista pel mateix documental: “La idea primordial era portar el nom de Catalunya a fora. Anàvem a les Biennals de Lausana amb el nom de Catalunya. En aquella època no es podia posar enlloc el nom de Catalunya. Ens la vam jugar molt”. La seva filla, Rosa Samaranch Viñas, ens continuava explicant: “La meua mare, Mercè Viñas Trueta, és neboda del famós metge traumatòleg Josep Trueta Raspall (1897-1977), que va haver d'exiliar-se a An-

glaterra en acabar la Guerra Civil. La família l'anàvem a veure a Perpinyà i quan anys més tard ja va poder fer algun viatge a Barcelona, el pare li explicà el projecte de "l'Escola Catalana de Tapís". S'entusiasmà i, com que era molt amic de Joan Miró, va promoure que aquest la conegués i li donés suport". Fullejant els àlbums de fotografies de la família Samaranch Viñas sobre la Casa Aymat, vaig trobar una sèrie de fotografies (del 5 d'octubre de 1960) en les quals hi veiem Miró visitant aquella fàbrica.

Quan Grau-Garriga torna de França, el 1959, comença a fer "cartrons" a la manera de Lurçat, però aviat s'obrirà a noves perspectives. Serà en aquells anys de principis dels seixanta quan començarà (ell, i per extensió, alguns altres components de la secció de tapissos de la Casa Aymat) a incorporar materials ordinaris, no nobles, als tapissos; com llanes de diversos gruixos, jute, espart, filferro... i, fonamentalment, a cercar la no-figuració estricta, l'abstracció. Diu Grau-Garriga: "També per allà hi havia els sacs que servien per embolicar les catifes... Jo vaig preparar un "cartró" amb aquestes noves idees. Però el Vicente Pascual, que venia de la tradició del tapís clàssic i que ja l'havíem pervertit una mica, havent d'acceptar les noves tècniques del Lurçat, va dir que allò no es faria a la secció de tapís. Bé, vaig anar a fer la prova amb una noia de la secció de catifes i amb un encarregat que havia treballat amb el Tomàs Aymat abans de la guerra. El Miquel Samaranch estava per allà encuriós. En un moment determinat, em calia algun material vermell i li vaig dir que, com el color de la seva corbata. Aquest, no s'ho va pensar dues vegades i me la va donar per incorporar-la a aquell tapís".

Com a conseqüència d'aquesta nova línia de treball, Grau-Garriga (director artístic de la Casa Aymat), comença a encarregar "cartrons" a joves artistes com Antoni Tàpies, Josep Maria Subirachs, Joan Josep Tharrats, Josep Guinovart... Els tapissos, l'art tèxtil, adquireixen una considerable importància dins del panorama de l'art català d'aquells anys.

També a l'arxiu particular de la família Samaranch Viñas he pogut consultar una carta de Miró a Miquel Samaranch, del 19-5-1968. Diu: "Volgut amic. Per tranquil·litzar-vos dec dir que tindrè per un honor en col·laborar en la Escola Catalana de la Tapisseria. El meu programa de treball segueix un ordre molt rigorós i disciplinat, altrament no em seria possible organitzar res. Aquesta tardor, després de la tongada de grans exposicions, d'una importància capital per mi, començarem la feina, en la què ja aniré pensant d'una manera concreta, en les vacances d'aquest estiu...".

És a dir, en aquells mesos d'estada al mas de Mont-roig. Miró sempre s'havia sentit atret per l'art popular, per l'artesanía. Als anys quaranta, havia fet algunes peces de ceràmica amb Josep Llorens Artigas. Quan aquest va presentar l'exposició "Cerámicas de gres. Gran fuego" a las Galeries Laietanes (febrer del 1951), Miró va decidir que era el moment d'endegar una col·laboració més important. I curiosament s'inicia a Mont-roig. Escriu Francesc Miralles, en el llibre "Llorens Artigas. Catàleg d'obra" (Edicions Polígrafa, 1992), a la pàg. 72: "Començaren a treballar el 1953. A Mont-roig. Allí decidiren el que farien...". D'aquest treball sortirien els famosos murals de ceràmica que estan arreu del món. Ara Miró iniciaria una altra vessant dins de la seva producció artística, l'art tèxtil. Del 1970 al 1980 faria 7 grans tapissos murals i 32 tapissos de petit

format (“Sobreteixims”).

Aquell 1968 fou un any molt important per a Miró. Com a conseqüència dels seus 75 anys, s’organitzen exposicions. Entre d’altres, cal remarcar les retrospectives de la Fondation Maeght de Saint Paul de Vence i la primera a Barcelona des de la Guerra Civil, la de l’Antic Hospital de Santa Creu. També acaba, a Gallifa (amb els Artigas: Josep Llorens Artigas i el seu fill Joan Gardy Artigas), el mural per a la mateixa Fondation Maeght. El juny farà el seu darrer viatge als Estats Units. I comença el 1969 amb l’exposició “Miró otro” del Col·legi d’Arquitectes de Barcelona i una altra retrospectiva a Munic. Amb els Artigas, fa el mural per a l’Exposició Universal d’Osaka de l’any següent. Al novembre viatja per segona vegada al Japó.

Tot això és el que Miró tenia entre mans quan li escrivia al Miquel Samaranch acceptant treballar amb la Casa Aymat de Sant Cugat del Vallès. En una entrevista enregistrada a Josep Grau-Garriga, per a un altre documental que estic preparant, aquest explica: “A Miró, anteriorment a la col·laboració amb la Casa Aymat, li havien fet un tapís amb la tècnica tradicional (als “Gobelins”). Em va ensenyar la fotografia i, per demostrar-me que el que féiem a Sant Cugat era el que realment l’interessava, d’una manera una mica teatral, va trencar la fotografia davant meu”.

D’aquest contacte amb la Casa Aymat, a finals dels seixanta (devia ser a inicis del 1969), ens comenta Rosa Samaranch Viñas: “La fàbrica Aymat tot i tenir tanta llana sempre estava molt neta, sempre hi havia persones escombrant i netejant doncs freqüentment, hi havia visites. Tot d’una Miró va començar a agafar els materials que tenia a mà, jute i llanes de les catifes, i els va escampar per terra. Va quedar fascinat pel que ell mateix havia compost allà. Mentre estàvem parlant una mica més enllà, va venir un empleat i va començar a arrebregar-ho tot ràpidament davant la desesperació de Miró”. Als fons de la “Fundació Miró” de Barcelona hi ha dos dibuixos preparatoris del que seria el primer tapís, el dit “Tapís de Tarragona” (1970). Estan datats el 27-9-1968 i l’11-7-1969. Curiosament, el primer devia ser dels darrers dies de l’estada de les vacances a Mont-roig del 1968 i l’altre dels primers de l’any següent.

Mentre, Josep Royo exposava un parell o tres de tapissos seus en una exposició col·lectiva a la Sala Gaspar de Barcelona (1969). Explica Royo: “Miró, que anava regularment a aquella galeria, va demanar a un dels Gaspar que m’avisessin per tal de veure’ns i per parlar de la possibilitat de treballar conjuntament. Quan l’endemà ens vam trobar a la galeria, el Miró, sorprès d’estar davant d’un noi de vint-i-quatre anys, va dir-me que amb qui volia parlar era amb el meu pare. El Gaspar va haver d’explicar-li que a qui buscava era a mi”. D’aquesta manera va iniciar-se concretament el primer treball de Joan Miró amb Josep Royo, i a la Casa Aymat de Sant Cugat. A principis del 1970 el matrimoni Samaranch (Miquel Samaranch i Mercè Viñas) va viatjar a Palma de Mallorca per visitar el taller de Son Abrines, on Miró havia fet un dibuix a grandària real com a model del que seria el “Tapís de Tarragona”. Mentre, Miró faria amb els Artigas el gran mural de ceràmica de l’aeroport de Barcelona.

El 31 de desembre de 1966 la filla de Joan Miró, Maria Dolors, té un molt greu accident en un pas a nivell de Mont-roig quan anava a tornar la seva sogre (la Maria “Cutí”) a la casa que tenien a la partida d’els Prats, a tocar del mar. El fort pendent del camí, venint des de la carretera (la Nacional 340) per accedir a la via, va ocasionar que no veiés aquell tren que venia des de Cambrils i que el cotxe anés a parar contra una olivera un centenar de metres més enllà, cap a l’estació de tren de Mont-roig. Curiosament Miró havia pintat aquest mateix indret el 1915 (“La cabana del guarda-vies”). M’ho explica (com tantes i tantes coses relacionades

amb Miró i Mont-roig) l'Angelina Rovira, ara vicepresidenta del Centre Miró i abans (molts anys, del 1955 al 1975) filla dels masovers del "Mas Miró". Em diu que feia pocs dies que Maria Dolors Miró s'havia casat en segones núpcies amb Teodoro Punyet, de Mont-roig; exactament el 22 de desembre, nou dies abans.

Mentre que la Maria "Cutí", miraculosament, tan sols va rebre una munió de cops, la Maria Dolors Miró, la seva jove, va arribar a la clínica Monegal de Tarragona molt malament. El Dr. Capell pensava que no quedava més remei que amputar-li la cama. Em comenta Rosa Maria Martí, esposa del Doctor Rafael Orozco Delclós (1938-2005), de l'equip del Dr. Capell, que al veure que era una persona jove (tenia 35 anys) va intentar fer tot el possible per salvar-li la cama. Quan va ingressar, en aquella nit de Cap d'Any, no sabien qui era. El Teo Punyet l'havia dut a la Monegal tot recordant que anteriorment el Dr. Orozco ja havia tractat, temps enrere i satisfactòriament, la seva mare. Quan la Maria Dolors Miró va despertar, va explicar que era la filla de Joan Miró i va demanar que avisessin els seus pares.

Miró va aconseguir que el Dr. Josep Trueta, amic seu, vingués d'Oxford per veure la situació. Més endavant, una persona del seu equip, el Dr. Esteban de Miguel, també li va fer el seguiment. Afegeix Rosa Maria Martí que el seu marit li deia que la Maria Dolors Miró tenia una voluntat de ferro. Al sortir de la clínica va anar, durant uns tres mesos, a casa del Dr. Orozco a fer la recuperació. Aquell desgraciat fet va dur a una bona amistat entre ambdues famílies. Recorda que fins i tot Miró va convidar-los algun dia de l'estiu següent (1966) a anar al mas i a banyar-se a la platja de la Pixerota. Continua dient-me l'Angelina Rovira que la Maria Dolors Miró va estar a l'hospital uns tres mesos, i uns sis mesos enguixada. Durant mesos va estar-se al Mas Miró, doncs havia d'anar regularment de visita a Tarragona. En el procés de recuperació de la mobilitat de la cama, l'ajudava la pròpia Angelina. No fou fins la tardor del 1966 que, finalment, ja va poder marxar a Palma de Mallorca.

Aleshores el Dr. Orozco estava treballant en el projecte de l'Hospital de la Creu Roja de Tarragona (avinguda de Maria Cristina, 17), que encapçalava Joaquín de Muller y de Abadal. I Miró, en agraïment per tot el que havia fet per la seva filla, va decidir fer la donació del que seria el seu primer tapís, el "Tapís de Tarragona" (1970). Es va fer, amb la col·laboració de Josep Royo, a la "Casa Aymat" de Sant Cugat del Vallès. Ja hem vist que el Dr. Trueta era amic de Joan Miró i, a més, per acabar d'arrodonir la relació "tapissera" que mou aquest text, l'esposa del propietari (Miquel Samaranch) de la "Casa Aymat" de Sant Cugat del Vallès, Mercè Viñas, era neboda del doctor Trueta.

Es conserven dos dibuixos preparatoris del que seria el "Tapís de Tarragona". En el primer, ja hi són molt evidents el personatge central (un nen?) tocant la lluna i la característica estrella mironiana enmig del cel. Finalment Miró farà una pintura, oli damunt tela, el dit "cartró" en l'argot tapisser, que feia 140 x 211 cm. El tapís seria de 280 x 400; així doncs, aquest era una mica comprimit horitzontalment en relació al dibuix. El dibuix final ja el trobem en una fotografia corresponent a la visita que els Samaranch fan al taller de Son Abrines. Penso que devia ser el 15 de gener de 1970. He pogut veure un dibuix de Miró fet

en un quadern (que guarden els fills Samaranch), d'aquesta data, i que duu la dedicatòria: "A Mercè i Miquel Samaranch, amb tot afecte".

En el llibre "Royo (a Miró, a Sant Cugat)" de Josep Canals (Ajuntament de Sant Cugat, 1993), a la pàg. 31 s'hi diu: "el mes de març de 1970 es comença a treballar en el projecte...". També hi ha una sèrie de fotografies (de Carles Cabanes) on hi veiem Miró i Royo, primer davant de la pintura i després amb el tapís fent-se al teler. Aquesta pintura també la va cedir Joan Miró per obtenir fons per a l'Escola d'Infermeria de Tarragona. La va adquirir Banca Catalana. Durant molts anys va estar exposada al vestíbul de la seu central a la Diagonal de Barcelona, davant de "El Corte Inglés". En aquell llibre "Tapís de Tarragona" editat per la Sala Gaspar (1972), Josep Royo explicava: "Treballar amb Joan Miró m'ha exigit un esforç de superació constant i enriquidor en molts aspectes...", i destaca "el seu gust pel treball artesà com a mitjà d'expressió que colpeix contundentment l'home d'avui precisament perquè té arrels molts llunyanes...".

La presentació pública del "Tapís de Tarragona" es va fer al setembre de 1970 a la Sala Gaspar de Barcelona. A més, per ajudar econòmicament, es va editar un llibre (en un estoig) amb una tirada de 100 exemplars que contenia vuit litografies de Miró i uns textos de Rafael Orozco, Maria Lluïsa Borràs i Josep Royo. També se'n van fer 1.000 reproduccions del mateix llibre. El 21 de novembre el tapís es va traslladar a Tarragona. A la inauguració del "Tapís de Tarragona" hi van assistir l'esposa del pintor, Pilar Juncosa, la seva filla Maria Dolors, el pintor Antoni Tàpies, els galeristes (els cosins) Joan i Miquel Gaspar, els estudiosos mironians Jacques Dupin i Daniel Lelong, i (entre d'altres), naturalment, Josep Royo. El tapís va

quedar instal·lat al vestíbul de l'Hospital de la Creu Roja; hi seria gairebé durant vint-i-cinc anys. Quan va tancar l'hospital el tapís es va quedar a Tarragona; Miró havia disposat, en la donació, que havia de quedar-se a la ciutat, que en cap cas el podien traslladar a la seu central de la Creu Roja a Madrid.

Aquest acte oficial de la inauguració del tapís devia ser al matí del dissabte 12 de desembre. Deia Francesc Vicens, que va ser el primer director de la Fundació Miró, en el llibre (que vaig fer el 2003 conjuntament amb el meu company J.M. García Ferrer, a la pàg. 139): "El paper que havia jugat Joan Prats respecte a Miró, el va passar a ocupar la Maria Lluïsa Borràs a la seva mort...". Aquell 12 de desembre, a Montserrat, s'havien tancat uns tres-cents intel·lectuals per protestar contra el judici de Burgos (3 de desembre) a setze persones de l'entorn d'ETA, a nou dels quals se'ls hi demanava la pena de mort. Continua F. Vicens: "Ella (M. L. Borràs) estava assabentada de la tancada a Montserrat, doncs li havien demanat que Miró hi fos... En un dinar que es va fer a Tarragona no es va parlar clarament que s'anés a produir la tancada, però sí que vaig conèixer que tots els assistents es desplaçarien, en processó de cotxes, fins al monestir de Montserrat, per quedar-se tancats com a protesta... Miró es va deixar portar per tot el grup d'amics... La tancada va tenir lloc del 12 al 14 de desembre... Miró, que era una persona ja gran, només va ser-hi unes hores del primer dia. Va

poder sortir just abans que arribés la policia i fes el setge del recinte amb totes les persones a dintre...”.

Sabem per Pere Portabella: “Deuria ser a mitja tarda... que m’avisen que Joan Miró està a la porta sol·licitant entrar, venien de Tarragona amb Antoni Tàpies, la seva dona Teresa i d’altres amics. Abans de la nit jo vaig exposar als assistents... de demanar a Miró que es retirés agraint-li la seva presència... Li vaig demanar que si no tenia inconvenient comunicariem a la premsa internacional que havia estat a Montserrat...”.

Casualment el “Tapís de Tarragona”, que neix del terrible accident de la filla de Miró, que és l’expressió de la seva gratitud i del suport al nou hospital, anirà lligat a la solidaritat política de Miró amb un dels moments més importants de la lluita dels intel·lectuals catalans contra el franquisme. Durant els actes del “Centenari Miró” (1993), el “Tapís de Tarragona” va ser exposat al Museu d’Art Modern de Tarragona i el 1994 al pati del Palau de la Diputació en la presentació del llibre “El crit de la terra. Joan Miró i el Camp de Tarragona” de Daniel Giralt-Miracle. Després es va traslladar al Museu d’Història de Tarragona, a la Casa Castellarnau. El 28 de febrer de 2008, la Creu Roja de Tarragona, l’Ajuntament i la Diputació van signar un conveni pel qual el “Tapís de Tarragona” estaria dipositat al Museu d’Art Modern de Tarragona (MAMT), de la Diputació, per un període de deu anys, tot i que la propietat continua sent de la Creu Roja. De fet, el tapís ja havia arribat al MAMT el 17 de maig de 2007. S’hi va instal·lar provisionalment, degut a les obres que s’iniciaven el següent estiu. La presentació de la nova instal·lació del tapís es va fer aprofitant la important exposició “Miró-Royo, La Farinera, el teler del món” (del 16-9-08 al 16-11-08) al MAMT, al carrer de Santa Anna. Amb el mateix títol es va publicar un molt acurat llibre de Josep Maria Rosselló, amb pròleg de Rosa Maria Malet (directora de la Fundació Miró de Barcelona).

Tornant als fets lligats a l’elaboració del tapís, a l’arxiu particular de la família Samaranch Viñas he trobat una carta de Miró a Miquel Samaranch, del 15-12-70. Diu: “Amic Samaranch, us remeto una etiqueta per a ser cosida al tapís. He preferit fer-la enterament a mà, és per això que ha estat entretinguda un cert temps al taller, amb tots els incidents d’aquests darrers temps. Ara tindrem que anar pensant en la pròxima... versió...”. Aquesta etiqueta duu la data de 7 de juliol de 1970. També en un quadre de Miró, datat el desembre de 1972, i dedicat a Miquel Samaranch, hi podem llegir: “A Miquel Samaranch Amat que obrí nous horitzons a l’Escola Catalana de Tapisseria. Amb tot afecte”. Era el reconeixement de Miró a qui va ajudar a endegar la nova etapa del tapís a Catalunya.

Com m’explicava Josep Grau-Garriga, fent el documental “Sant Cugat i l’Escola Catalana de Tapís” (2009),

Miró havia tingut una experiència prèvia en els tapissos quan la important “Manufacture nationale des Gobelins” de París, (creada el 1662), havia reproduït algun dels seus quadres. Deia que Miró havia rebutjat aquells tapissos, doncs li semblava que eren una simple reproducció. No sé quines deuriem ser aquestes reproduccions, però en una pàgina web dels “Gobelins” (1) s’esmenta que Miró hi va col·laborar els anys: “1966-1967, 1972-1973, 1976-1977, 1979”. Sí tinc constància de la reproducció del seu quadre “Hirondelle, amour” (del 1934), feta per “Gobelins” el 1980. Actualment, està en una sala de reunions (del primer pis) de la Fundació Miró. Allà vaig enregistrar-hi una part de l’entrevista del documental (2003) que vaig fer al Francesc Vicens. A “Gobelins”, s’hi devien sentir molt joiosos del treball, doncs per un costat surt reproduït, (gairebé a l’encapçalament), una de les pàgines web (2) i per l’altre, és el fons triat per Gerard de Hais (“Chef des Ateliers des Gobelins”) en el documental “Il telaio verticale” de la sèrie “Le technico e il gusto” d’Alberto Pellegrinetti, de la RAI. Com a curiositat, en el catàleg de l’exposició “Escola Catalana de Tapís (El tapís contemporani català)”, feta a la “Casa Aymat” de Sant Cugat (del 17 de març al 17 de maig de 2009), Francesc Miralles hi reproduïx una fotografia d’un “Tapís de Joan Miró, realitzat per l’esposa de J.V. Foix”. Ambdós, (tant el de “Gobelins” com aquest darrer) són tapissos plans, sense volum; on tan sols s’hi intenta reproduir el més fidelment possible el quadre original. També sabem que Miró havia fet quatre “cartrons” (1934) per a la col·leccionista Marie Cuttoli (relacionada amb tots els artistes d’avantguarda de l’època), perquè els reproduïssin com a tapissos.

Explica Grau-Garriga en el documental “Josep Grau-Garriga” (2009), que el canvi en la concepció del tapís, que portarà a la creació del “tapís modern”, es produeix quan Jean Lurçat, amb qui ell va aprendre aquesta tècnica, cap als anys trenta del segle passat, decideix reduir la gran complexitat dels fils de l’ordit i les gammes de color d’aquells tapissos que l’únic que pretenien era fer una reproducció el més fidel possible dels “cartrons” o de pintures. Diu Grau-Garriga: “l’aberració és que feien un tapís que s’assemblés a una pintura”. En endavant, la gama de colors es reduiria a 33 i els fils d’ordit passarien de 20 a 12. Era un canvi radical, però encara eren tapissos plans. Calia cercar els volums. A finals dels seixanta, tan Josep Grau-Garriga com Josep Royo (ambdós de la “Casa Aymat” de Sant Cugat) treballaran ja en aquest camí. Quan Miró s’acosti a Royo per treballar-hi conjuntament, aquest ja tenia no tan sols una molt sòlida formació en “l’Art tèxtil” sinó que, a més, havia iniciat la recerca de noves formes i volums.

En aquell llibre “Royo (a Miró, a Sant Cugat)”, a la pàg. 33, Josep Royo explica que “l’any 1971... em va visitar Ramon Carreter, professor de ceràmica de l’Escola d’Arts i Oficis de Tarragona i em va proposar... de crear una aula de tapís en aquesta escola...”. Els primers mesos Royo es traslladava, en tren, dos dies a la setmana a Tarragona, des de Sant Cugat. I a la tardor d’aquell mateix any (1971) Royo va anar a viure, amb la seva mare, a Tarragona (al carrer Ramón y Cajal). Per acabar de cobrir les despeses originades en la elaboració del “Tapís de Tarragona”, els galeristes Gaspar van suggerir de fer-ne un altre, partint d’un altre original, que seria adquirit per un col·leccionista privat. Serà el dit “Tapís de Tarragona II” (1972), de 210 x 350 cm. Segons el llibre “Miró-Royo. La Farinera, el teler del món” de Josep Maria Rosselló, aquest tapís està actualment en una “col·lecció particular (no localitzat)”. Intentaré fer una mica de llum sobre la història d’aquest tapís. Anem a pams. Està clar que va ser realitzat per Josep Royo a l’Escola d’Art de Tarragona. Sembla que se’l va quedar la Sala Gaspar, que temps després el va vendre a un col·leccionista particular de Girona. No se sap bé el motiu (potser un problema de manteniment, més que la possibilitat que les llanes es descolorissin pel pas del temps), però el tapís es va malmetre. Aleshores, el seu propietari es va posar en contacte amb Carles Delclaux, últim director de la “Casa Aymat” (1970 a 1974) i que dirigia “l’Escola de Tapís del Centre Cultural la Mercè” de Girona, per tal que aquest en fes la restauració. La qüestió és que finalment

es va fer una nova versió del “Tapís de Tarragona II” sense el corresponent permís dels seus creadors (Miró i Royo). Aquesta “nova versió” és la que estava a l’exposició “Escola Catalana de Tapís (El tapís contemporani català)”, feta a la “Casa Aymat”, el comissari de la qual era el crític Francesc Miralles. A més, duia l’equívoc nom de “Tarragona (versió tercera)”, mal datat el 1972 i de mides quasi iguals a l’original (220 x 350 cm.) Curiosament, al text del catàleg no s’hi fa cap esment de la seva elaboració.

Amb els dos tapissos de Tarragona s’havia iniciat el que seria fructífera col·laboració entre Miró i Royo. Durant el 1972, ambdós treballarien al soterrani de la Sala Gaspar (actualment és la seu de la Galeria del Círculo de Lectores, al carrer Consell de Cent de Barcelona) creant els que serien els “Sobreteixims”. Paral·lelament Royo va fer una exposició (“Tapissos”) dels seus propis treballs a la mateixa Sala Gaspar. Són uns

anys en què Miró, farà vuitanta anys (el 1973) i desenvolupa una molt intensa activitat. Acabava de fer, amb els Artigas, el gran mural de ceràmica de l’aeroport de Barcelona (1970) i un altre per al Museu Kunsthaus de Zuric (1971).

“Sobreteixims” és el nom que els hi donà el crític i assagista Alexandre Cirici Pellicer. Era un intent d’investigació, d’innovació en l’art tèxtil. Els dos tapissos que havien fet fins aleshores, i els que vindrien en endavant, eren encàrrecs, estaven fixats per unes dimensions determinades. M’explica Josep Royo, en l’enregistrament d’aquell documental “Sant Cugat i l’Escola Catalana de Tapís”: “els “sobreteixims” són l’inici d’una altra etapa de treball amb Miró. Jo li vaig ensenyar totes les tècniques de fer tapissos. Els “sobreteixims” són el resultat del treball d’ambdós; parlàvem i discutíem com fer-los”. Miró volia fugir d’aquelles reproduccions planes purament artesanals. Royo, naturalment, respectava les formes i els colors però treballava amb relleus i volums, i quan calia hi posava trenes o grans nusos. Miró hi afegia sacs, paraigües, guants... i Royo (seguint aquesta línia) d’altres elements i objectes: llaunes, pots... O potser era a l’inrevés, tant s’hi val. Era un treball conjunt.

El maig de 1972 es fa una exposició a la Sala Gaspar (“Sobreteixims i escultures”) on s’hi presenta el tapís “Tarragona II”, que és considerat com el primer “sobreteixim”, i altres sis “sobreteixims” (del 2 al 7). En el catàleg de l’exposició hi ha reproduïdes unes anotacions de Miró: “Sobreteixims, incorporació artesanía popular per a retrobar un esperit humà no deformat. Destrucció, revisió velles normes, arribar a una intensitat... Sobreteixims per a donar més força...” (9 de maig de 1972). En el llibre “Miró-Royo. La Farinera, el teler del món” de Josep Maria Rosselló, a la pàg. 31, s’hi reproduïxen cinc fotografies fetes en aquell soterrani de la

Sala Gaspar. Les tres primeres corresponen al procés de creació del “Sobreteixim 5”; la quarta és del “Sobreteixim 4”. D’aquesta exposició a la Sala Gaspar va néixer el contracte del galerista Aimé Maeght, que ja ho era de Miró i Tàpies, amb Josep Royo.

A l’exposició “Escola Catalana de Tapís (El tapís contemporani català)”, feta a Sant Cugat del Vallès, també s’hi presentaven com a gran troballa quatre peces dites (també “sobreteixims” suposadament fetes el 1960 per Joan Miró a la Casa Aymat. Serien les primeres obres tèxtils del pintor, doncs el “Tapís de Tarragona” és del 1970. Però experts mironians, el propi Josep Royo, refusen aquesta autenticitat adduint que són, tan sols, peces de mostrar d’aquella manufactura. Com ja he comentat, hi ha unes dades objectives: la visita de Miró el 5 d’octubre de 1960 a la Casa Aymat de Sant Cugat i els comentaris de Rosa Samaranch Viñas (filla de Miquel Samaranch, el propietari d’aquella manufactura) i de Josep Grau-Garriga dient que Miró fa fer unes proves amb els materials que hi havia (jute, llanes...); aquest darrer hi afegeix que aquestes es van destruir. Tampoc està clar si es van fer en aquell 1960 o a partir del 1968 en què es planteja la realització del “Tapís de Tarragona”).

Aquells 1 + 6 “sobreteixims” del 1972 tindran continuació l’any següent amb dotze més: del 8 al 18, més el “Sobreteixim dels vuit paraigües”. Mentre que la majoria dels “sobreteixims” tenen unes mides que poden anar dels 150 a 250 x 150 a 300 cm., en canvi aquest darrer és una gran peça de 312 x 593 cm. Està exposat a la Fundació Miró. Es conserva un dibuix (del 6-2-1973) on hi ha unes anotacions de Miró: “7 paraigües negres (màneg no de canya) / Llanes colors / Guant americà colors / Guant vell / Grafismes negres amb escombria / pes 200 k...”. També hi ha dibuixos amb paraigües datats el 16-5-1973 i el 8-6-1973. Del 1973 hi ha catorze “sobreteixims sacs”, on el sac és un element important, primordial. En aquest any es va fer una exposició (“Sobreteixims et sacs”) a la Galerie Maeght de París i una altra a la Pierre Matisse Gallery de Nova York (“Sobreteixims Miró”). En total en aquells dos anys (1972 i 1973) Miró-Royo farien 32 obres. El 1973, i en paral·lel a la realització dels “sobreteixims”, quan el galerista Aimé Maeght rep l’encàrrec de fer un gran tapís (de 6 x 11 mts) per al “World Trade Center” de Nova York, va demanar a Royo que trobés un espai adient a Tarragona, gran molt gran. Fou “La Farinera”, una antiga fàbrica que estava prop de la fàbrica Chartreuse.

A “La Farinera”, Miró va provar de cremar alguns “sobreteixims”. Em comenta Royo que, algun cop, ho va fer amb cinc alhora. Rosa Maria Malet, actual directora de la Fundació Miró, escrivia en el llibre “Joan Miró” (Ediciones Polígrafa, 1983), sobre el procés de creació dels “sobreteixims”: “Sobre un ordit de jute (Josep Royo) hi prepara una trama variada: jute teixit, amb el punt de gra de mill, espart verdós nuat amb la fibra blanca del cotó, grans voltes de corda de cànem, cordill forçat o trenat... (Miró) hi aboca benzina per damunt del teixit, l’encèn i, tot seguit, ataca el foc per allà on creu convenient amb una escombria saturada d’aigua... A continuació, comença l’etapa de la distribució del color. Miró talla trossos de feltre de colors vius que posteriorment cosirà, com si fossin pedaços... Primer retalla el vermell, color que estableix un contrast amb el negre de les cremades. A continuació, busca el lloc més adient per al blau, que demanarà el verd i, finalment, el groc... (Després) ve l’operació d’afegir objectes al sobreteixim... L’operació següent consisteix en el traçat... de grans grafismes en negre. Amb un ampli gest del braç... Els colors hi són aplicats en esquitxades, deixant que regalimin...”. És també quan Miró fa aquelles cinc “Toiles brulées” (4-12 a 31-12 de 1973). Sobre les “Teles cremades” explica R. M. Malet: “Es pot dir que feia servir el foc en la pintura, com l’aigua en l’aquarel·la. Però també es pot interpretar que era la seva manera de manifestar-se en contra del món econòmic que dominava el món de l’art, en contra de la transacció artística”. És aquell Miró “assassí de

la pintura". Una pel·lícula de Català- Roca, (19 minuts), ho documenta.

Tornant a una altra de les anotacions relacionades amb el "Sobreteixim dels vuit paraigües", la del 2-1973, entre un reguitzell d'anotacions hi llegim: "...organitzar-se per fer tapís 6 x 11 / Tapís Vendrell 7 x 2,50 (400 K.)...". Aquest tapís de 6 x 11 és l'encàrrec del "World Trade Center". De l'anomenat "Tapís Vendrell" no tinc més informació. Recordo que m'explicava l'escriptor Joan Perucho, que tenia casa a Albinyana (a tocar d'El Vendrell des del 1960), que havia fet d'enllaç entre algú d'aquesta població (l'Ajuntament?) i el pintor, cap a finals dels anys seixanta, per tal de fer un "Museu Miró", un lloc on exposar-hi permanentment obra seva. També sabem que Miró normalment feia parada al Vendrell quan pujava o baixava de Barcelona, amb el taxista mont-roigenc Francesc Solé ("Cisco Romàtic").

Fer el tapís del "World Trade Center" era realment un repte; tenia una grandària extraordinària (600 x 1100 cm). Si cada fil de l'ordit aguantava una força d'uns dos quilos, ara calien sis-cents fils. Normalment el tapissos d'alt lliç es feien verticals; ara caldria muntar una estructura horitzontal amb tirants d'acer per aguantar el cilindre de ferro. Miró va fer dues reproduccions en color i una altra en blanc i negre en gran format (que anà omplint d'anotacions sobre el color, la llana, el jute i l'espart a utilitzar). Josep Royo, amb un equip de cinc noies, hi va treballar (unes cinc hores al dia) durant deu mesos. Quan Miró anava a Tarragona s'allotjava a l'Hotel Lauria, a la Rambla Nova. Anava amb Royo a dinar al restaurant Sol-ric o a sopar a algun lloc del Serrallo.

Pere Portabella, per encàrrec de la Galeria Maeght, va fer un documental ("Miró-tapís", 1974) sobre la part final d'elaboració del tapís. La primera seqüència de "Miró-tapís" està rodada al Mas Miró de Mont-roig. Hi veiem l'interior del Mas, els camps del voltant... Després ja ens endinsarem a "La Farinera", a la fàbrica de Tarragona. I veurem i escoltarem a Josep Royo. M'explica aquest en aquell documental: "Miró m'avisava quan estava al Mas de Mont-roig. Hi anava, primer amb una moto, després ja vaig tenir un Mini 1000. Passejàvem pels voltants. Li deia a la seva dona, la senyora Pilar, que em donés una copa de mistela. No parlàvem mai d'art, l'art el fèiem tots dos a l'estudi".

Va caldre ensorrar una paret de la fàbrica per poder treure, una vegada enrotllat, el tapís. Amb una enorme grua es van poder treure aquells 4.000 quilos. Finalment, va poder arribar a París per a l'exposició del Grand Palais (maig 1974). Miró havia fet vuitanta anys (1973) i com homenatge se li van dedicar dues importants exposicions a París, al Grand Palais i al Museu d'Art Modern. Paral·lelament es va fer una festa per celebrar aquell aniversari. M'explicava Joan Gardy Artigas, fill de Josep Llorens Artigas, ambdós col·laboradors de Miró en els treballs de ceràmica (peces i murals), en el llibre (que vaig fer el 2005 amb el meu company J.M. García Ferrer, a la pàg. 50): "Volíem donar-li una sorpresa, fer una acció a la manera d'aquelles que feien els

surrealistes. Vam pensar que quan Miró entrés a la sala, hi hauria tres persones a la manera de cambres que anirien escombrant entre les taules totalment despullats. Havien de ser Aimé Maeght, Pierre Matisse i algú que ara no recordo. Com que aquests s'hi van negar, els vam substituir Daniel Lelong, Jean-Louis Prat (de la Fundació Maeght) i jo mateix. Anàvem amb el cap tapat amb un sac que sols deixava lliures els ulls. Quan va entrar Miró i la seva dona, Pilar, aquesta en un primer moment va quedar horroritzada. Malgrat tot ens va reconèixer. Recordo que també va actuar la Cobla La Principal de La Bisbal, el cantant Raimon i uns castellers que van fer una actuació al jardí...”.

El tapís del “World Trade Center” (1974), després de París, va viatjar a Nova York. En l'enregistrament d'aquell documental, Royo em comentava: “Estava mirant la televisió en aquell 11-S del 2001, veient tota aquella destrucció, com s'enfonsaven les Torres Bessones de Nova York quan me'n vaig adonar que allí hi havia el tapís que havíem fet pel World Trade Center de Nova York el 1974”. Aleshores era quan hi havia l'Aznar de president del govern i aquest va pensar que seria un bon regal pel president Bush tornar a fer aquell tapís. Josep Piqué, que era Ministre d'Afers Exteriors (del 2000 al 2002) es va adreçar a Royo per sondejar aquesta possibilitat: “A mi, per un costat em feia il·lusió i per l'altre no sabia si m'estava posant en algun assumpte complicat. Finalment no es va acabar de fer”.

Aquesta frenètica activitat, viatges a París, a Nova York, obligarà Josep Royo a deixar les classes de tapís a l'Escola d'Arts i Oficis de Tarragona. Són anys d'una activitat frenètica tan per a Miró com per Royo. El 15 de novembre de 1974 hi ha la inauguració de la Galeria Maeght de Barcelona. El 10 de juny de 1975 és la data de l'obertura de la Fundació Miró de Barcelona. I el 23 de desembre de 1976 es produeix la inauguració de l'obra ceràmica del terra del Pla de l'Ós de la Rambla de Barcelona, que havia fet amb els Artigas.

El segon tapís que es va fer a “La Farinera” de Tarragona fou un encàrrec de la National Gallery of Art de Washington (1977), de 1100 x 700 cm. Després van venir el de la Fundació Miró de Barcelona (1979), de 750 x 500 cm., el de la “Fundació La Caixa” (1980), de 200 x 500 cm., i el de la “Fondation Maeght” de Saint Paul de Vence, França (1980), de 270 x 480 cm. Per cert, de la maqueta del de La Caixa, de la part superior esquerra, és d'on van treure, aquests, el famós logo corporatiu. No estava previst, va ser una troballa. Tots eren de grans dimensions.

En aquells darrers anys de la dècada dels setanta, per exemple el 1977, Joan Miró ja tenia 84 anys, desenvolupa una molt intensa i diversa activitat. En aquell any (el març) és quan pinta els “Ninots” de l'obra “Mori el Merma”, per al grup Claca (Joan Baixas). El 1978 fa una gran retrospectiva al Museo Español de Arte Contemporáneo de Madrid i inaugura la monumental escultura “Couple d'amoureux aux jeux de fleurs d'amandier” al barri de La Défense de París. El 1979 fa el mural, amb Joan Gardy Artigas, per a l'edifici d'IBM a la Via Augusta de Barcelona, ara Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat; i

un altre per al Museu Hack de Ludwigshafen (Alemanya). I, no podia faltar en aquesta relació, el 29 d'abril de 1979 rep l'homenatge popular del poble de Mont-roig. I encara el 1980 farà el mural del Palau de Congressos de Madrid i el 1982 l'escultura de ceràmica "Dona i ocell" del Parc de l'Escorxador de Barcelona.

En el llibre "Royo (a Miró, a Sant Cugat)" de Josep Canals, a la pàg. 57, Josep Royo diu que "durant tres o quatre anys vaig viatjar molt per tot el món... però a mesura que anava passant el temps, em començava a sentir cansat...". El 1982 Royo fa una important exposició a la Galeria Maeght, del carrer Montcada de Barcelona; duia el nom de "La Farinera d'en Maeght". Acabava de morir Aimé Maeght (6-9-1981). El gran impulsor del treball conjunt de Royo amb Miró. Amb la seva mort s'ensorra aquell imperi galerista. A més, dos anys després moriria Joan Miró (25-12-1983). Em comenta Royo en el documental: "L'últim cop que vaig veure a Miró fou a finals de novembre de 1983, a la seva casa de Palma. Fou un dia molt trist. Li queia alguna llàgrima. Em va dir: "Adéu Pep, moltes gràcies per tot". Era un home molt vital, amb una gran força i energia".

Aquells anys, fins a meitat dels vuitanta, foren els anys de més projecció també de l'obra pròpia de Josep Royo. Havia exposat a la prestigiosa "Martha Jackson Gallery" de Nova York (1979), a la "Galeria Ottini" de Torí, a la "Eva Gohon" de Xicago (1982 i 1985), a la "Galeria Maeght" de Barcelona (1986)... entre d'altres.

Em continua explicant Josep Royo: "Uns anys després de la mort de Miró, la família (el gendre Teo i els néts Emili i Joan) em van proposar fer uns tapissos partint d'uns dibuixos seus. No havien de ser exactament reproduccions. El primer que vaig fer és el que hi ha a Mont-roig". És "El llangardaix de les plomes d'or" (1989). Fou una donació de la família Miró al poble de Mont-roig en el Centenari Miró (1993). Està al Centre Miró. "Fou una sèrie de vuit tapissos. Tot i que ho vaig fer per una qüestió econòmica, crec que són els millors tapissos que van sortir del meu taller. En aquest treball hi havia l'esperit de Miró. Me n'alegro molt que estigui a Mont-roig, el poble del que estava tan enamorat".

Darrerament Josep Royo s'ha dedicat a la pintura. Vaig poder gaudir de la seva exposició "Trajecte" (15 de setembre al 19 d'octubre de 2008), a l'antic Ajuntament de Tarragona. Són pintures impregnades d'un cert expressionisme i on, en algun moment (penso), traspua la presència de Joan Miró. Fins a cert punt és natural.

- (1)- www.mobiliernational.culture.gouv.fr/bba/histoire-gobelins.html
- (2)- www.culture.gouv.fr/culture/mobilier-national/formation.htm

(Publicat a "Ressò mont-roigenc" n. 109, 110 i 111. Març, juny i setembre 2009)

Martí Rom

